

UIT DE INHOUD

NATIONALE ORGELDAG 04

De landelijke opening van de Nationale Orgeldag vindt dit jaar plaats in Deventer. Aansluitend is er weer een wandeling langs enkele binnenstadsorgels.

SMITS-ORGEL OIRSCHOT GERESTAUREERD 10

Deze zomer is het gerestaureerde Smits-orgel in de Sint-Petrusbasiliek te Oirschot opnieuw in gebruik genomen. Het is het grootste instrument van de familie Smits dat in één keer gebouwd is.

STAYTUNED IN PARIJS 16

Het tienerproject StayTuned.nu beleefde zijn tot nu grootste evenement: een vijfdaags verblijf in Parijs. Dat leverde de nodige fraaie foto's op.

INTERVIEW MET WINOLD VAN DER PUTTEN 23

Op 1 januari van dit jaar beëindigde Winold van der Putten officieel zijn werkzaamheden als orgelmaker. We blikken met hem terug op zijn lange loopbaan.

EN VERDER

Actueel	02
In memoriam Aart de Kort	07
Orgelexcursie Oirschot	08
Presentatie nieuw Smits-boek	09
Bij de muziekbijlage	18
Muziekbijlage	19
Heringebruikname Bader/Timpe-orgel Zutphen	28
Symposium Wageningen	30
Reflectie	32
Cd-bespreking	33
Boekbespreking	34
Wegwijzers	37

In onze volgende nummers onder meer

- Tweede De Rijckere-orgel in Middelburg
- Het orgeloeuvre van Johan Haaksma
- De kunst van het transcriberen

Foto omslag

Het Smits-orgel in de Sint-Petrusbasiliek te Oirschot.
© Wim van der Ros

04

10

16

23

Nationale Orgeldag in Deventer

*Tekst: Wim van der Ros
Fotografie: Dick Sanderman*

Landelijke opening in de Grote of Lebuinuskerk in Deventer

Op zaterdag 13 september a.s. wordt voor de 24ste achtereenvolgende maal de *Nationale Orgeldag* gevierd. In het hele land wordt door veel organisten en orgelcommissies het orgel gepresenteerd op de zaterdag van Open Monumentendag. De dag waarop ook veel 'toevallige passanten' op aangepaste wijze nader kunnen kennismaken met het orgel.

De landelijke opening vindt plaats in de Grote of Lebuinuskerk. Kirstin Gramlich verzorgt de muzikale omlijsting op de diverse orgels, daarbij geassisteerd door plaatsgenoot Wim Diepenhorst. Laatstgenoemde zal ook een kort referaat houden over de toekomst van het orgel.

Burgemeester Ron König zal het openingswoord spreken. Deze bijeenkomst begint op 10.30 uur en is voor iedereen gratis toegankelijk.

Aansluitend orgelwandeling

Zoals gebruikelijk is er na de landelijke opening een orgelwandeling langs een aantal binnenstadskerken. De organisatie hiervan is een samenwerking van *De Orgelvriend*, de Koninklijke Vereniging van Organisten en Kerkmusici (KVOK) en *Orgelnieuws*.

Om 13.00 uur wordt gestart in Het Penninckhuis (de Doopsgezinde Kerk), daarna volgen de Bergkerk (14.00 uur) en de Broederenkerk (15.00 uur). De organisten zijn Caspar Rodijk (Maarschalkeerweerd-

orgel Het Penninckhuis), Maurits Bunt (Holtgräve-orgel Bergkerk) en Marijn Slappendel (Ibach-orgel Broederenkerk). De dag wordt om 16.00 uur besloten in de Lebuinuskerk met een concert door Kirstin Gramlich, wederom in samenwerking met Wim Diepenhorst. Een uitgebreid programmaboekje is deze dag gratis beschikbaar.

Ter informatie treft u hierna beknopte beschrijvingen van de te bespelen orgels.

**NATIONALE
ORGELDAG
2025**

Orgelexcursie naar Oirschot

De recente restauraties van het De Backer-orgel in het Boterkerkje door Elbertse en Van Vulpen Orgelmakers en het Smits-orgel in de Sint-Petrusbasiliek door Verschuieren Orgelbouw vormen de aanleiding voor de orgelexcursie naar Oirschot op 27 september. De presentatie van het nieuwe Smits-boek geeft de excursie een bijzonder accent.

Tekst & fotografie: Wim van der Ros

De orgels in het Oude Kerkje te Middelbeers (links) en het Boterkerkje te Oirschot (rechts).

De gemeente Oirschot heeft twee bijzondere opmerkelijke historische orgels binnen haar grenzen.

Het relatief kleine De Backer-orgel uit 1751, een voormalig huisorgel, onderging in 2024 onder advies van Henk Kooiker een grondige restauratie. Daarbij werd onder andere de oorspronkelijke toonhoogte teruggebracht, werden de beide balgen gerestaureerd met een optimale trapinstallatie voor zijn windvoorziening, en werd als stemming 1/4 komma middentoon vastgelegd. Een juweel van een instrument in een prachtige kleine kerk.

Het imposante Smits-orgel uit 1846 werd recent na een uitgebreide restauratie onder advies van Rog r van Dijk in gebruik genomen. Het orgel schittert nu weer zowel in uiterlijk als in klank. Zie het uitgebreide artikel elders in dit nummer. 's Ochtends wordt gestart bij het enige jaren geleden in het Oude Kerkje in

Middelbeers (ook gemeente Oirschot) geplaatste kabinetorgel, afkomstig van een familie in Didam. De historie van dit 'samenge-stelde' kabinetorgel is nog niet nader onderzocht. In de Sint-Petrusbasiliek wordt die middag tevens het Smits-boek gepresenteerd. Meer informatie over de boekpresentatie(s) en de Smits-tentoonstelling in Uden elders in dit blad.

De excursie wordt georganiseerd door *De Orgelvriend* in samenwerking met de KVOK afdeling Noord-Brabant en de Brabantse Orgelfederatie. Deelnemers ontvangen aan het eind van de excursie een cd met

recente opnames van werken die ook deze dag gespeeld worden.

Deelname

Deelname kost 25 euro p.p., ter plekke contant (gepast) of per QR-code te voldoen. Daarvoor ontvangt u een uitgebreid programmaboekje en na afloop de excursie-cd.

Deelnemers die pas om 14.30 u in de Basiliek 'instappen' betalen 15 euro. Intekenaars krijgen na afloop van het slotconcert het nieuwe Smits-boek overhandigd.

Het boek is deze dag voor een verlaagd bedrag van 45 euro te koop; de normale verkoopprijs is 49,95 euro.

U wordt verzocht zich aan te melden via excursie@brabantorgel.nl. Daarbij graag vermelden vanaf welke locatie u 'instapt'.

PROGRAMMA

Vanaf 11.00 uur	Inloop Oude Kerkje Middelbeers (Willibrordstraat 25, 5091 CC)
11.15 uur	Concert door Eelco Kooiker (kabinetorgel) en Evelien Wolting (fluit)
12.00 uur	Lunch op eigen gelegenheid
13.00 uur	Boterkerkje Oirschot (Vrijthof 3, 5688 AE) Toelichting en bespeling door Henk Kooiker
14.30 uur	Sint-Petrusbasiliek Oirschot (Markt 2, 5688 AJ) Korte beeldpresentatie door Frans Jespers Presentatie Smits-boek, overhandiging eerste exemplaar aan de Commissaris van de Koning in Noord-Brabant, mevrouw Ine Adema Klankdemonstratie door titularis Gerard Hafkenscheid Slotconcert door Tannie van Loon Uitreiking en verkoop van het Smits-boek

Smits-orgel Oirschot gerestaureerd

Op 9 juni werd het door Verschueren Orgelbouw gerestaureerde Smits-orgel in de Sint-Petrusbasiliek in Oirschot weer in gebruik genomen.

Op zaterdag 27 september staat dit imponerende instrument, de grootste schepping van de Noord-Brabantse orgelmakersfamilie, centraal tijdens een excursie naar Oirschot en de presentatie van een nieuw boek.

Tekst & fotografie: Wim van der Ros

De Sint-Petrusbasiliek

Omdat de Mariakerk op het Vrijthof te klein was geworden, werd in 1268 een nieuwe kapittelkerk gebouwd, de Sint-Petruskerk. Na een desastreuze brand in 1462 werd een nieuwe kerk gebouwd, die pas in 1515 gereed was. Door blikseminslag in 1627 raakte de toren voorgoed zijn hoge spits kwijt. Van 1648 tot 1799 was de kerk in protestantse handen. Nadat de katholieken hun kerk weer terugkregen, werd het verwaarloosde gebouw in 1887 gerestaureerd en kwam er een nieuw interieur. De vervallen toren stortte in 1904 gedeeltelijk in en werd hersteld. Op 2 oktober 1944, tijdens de bevrijding, werd de kerk door de geallieerden beschoten. Daardoor stortten het dak en de toren in en ging een groot deel van het interieur verloren. Het herstel duurde van 1945 tot 1952. In 1966 werd de kerk een rijksmonument. In 2013 werd de Petruskerk de eretitel van basiliek toegekend.

De Sint-Petrusbasiliek, een prachtig voorbeeld van Kempense gotiek, is een van de grotere nog bestaande gotische dorpskerken in Noord-Brabant. De kerk is opgetrokken in baksteen met tufstenen speklagen. Deze tufstenen zijn tijdens de restauratie van 1887 deels vervangen door natuurstenen met ingehakte voegen ter grootte van de oorspronkelijke stenen.

Vroegere orgels

Er is weinig bekend over eerder in de kerk aanwezige orgels. Mogelijk is er kort na 1550 een orgel gebouwd door Hendrik Niehoff. Verder noemen contracten uit 1634 en 1636 de naam van Hans Goltfus. Onbekend is of de daarin genoemde werkzaamheden zijn uitgevoerd. Vanuit het Handschrift Broekhuizen is bekend dat er tot 1763 een orgel aanwezig was in het transept, dat toen werd afgebroken. Daarna plaatsten de orgelmakers P. en L. van Eysdonk uit Gemert een nieuw éénklaviers orgel, naar verluidt gebouwd door Joachim Hess. Dit zou tot rond 1800 hebben dienstgedaan. Het was echter te klein voor de weer in roomse handen overgegangene kerk. Daarom werd het drieklaviers orgel van de juist gesloten Minderbroederskerk te Maastricht aangekocht. Mogelijk was dit orgel gebouwd door de Luikse orgelmakers Le Picard. Aan dit instrument is onder andere gewerkt door de orgelmakers Van Nistelrooy, Smits en Matthieu van Dinter. Het orgel ging verloren bij het gedeeltelijk instorten van de toren in 1904. Het in 1924 door de Oostenrijkse orgelfirma Caecilia gebouwde pneumatische orgel ging in oktober 1944 verloren.

Onder advies van dr. W. Kerssemakers namens de Katholieke Klokken- en Orgelraad (KKOR) bouwden de Gebroeders Vermeulen te Weert in 1953 een groot drieklaviers elektropneumatisch instrument van 39 stemmen met een – naar de eisen van de architecten ontworpen – overigens weinig inspirerend front.

Het Vermeulen-orgel uit 1953.

kleine koraalfantasie over
Lied 217 De dag gaat open voor het woord des Heren

Jan Kleinbussink

man. II *p*

tranneillo e legato

1. De dag gaat o - pen voor het woord des He - ren

man. I *mp*

The musical score is written for a small choir and piano. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The vocal parts are for two men: 'man. II p' (soprano) and 'man. I mp' (alto). The piano accompaniment is written on two staves. The score is divided into four systems. The first system shows the vocal entries and the piano accompaniment. The second system continues the vocal lines. The third system shows the vocal lines and piano accompaniment. The fourth system shows the vocal lines and piano accompaniment, ending with a double bar line and repeat sign.

Welbespraakt en uniek orgelmaker

In gesprek met Winold van der Putten

Sinds 1 januari van dit jaar zijn Orgelmakerij Van der Putten en Orgelbauwerkstatt Kirschner gefuseerd. In het persbericht lezen we: “Met het samengaan van beide bedrijven beëindigt Winold van der Putten zijn actieve werkzaamheden, al blijft hij betrokken bij het vakgebied waar hij zich in heeft gespecialiseerd: de orgelbouw van vóór de barok.”

Reden voor *De Orgelvriend* om eens bij Winold te gaan putten uit diens boeiende wederwaardigheden, nu officieel als ex-orgelmaker. Hij was in zijn jonge jaren een tijd toneelspeler, maar in het specialisme waar hij zijn sporen verdiend heeft is hij zeker nog niet van het toneel verdwenen ...

Tekst: Dirk Molenaar

*Fotografie: Winold van der Putten
(tenzij anders vermeld)*

De orgelmakerij Van der Putten & Veger werd in 1989 in Winschoten opgericht door Winold van der Putten (*1950) en Berend Veger (*1952). In 1996 kwam Ingrid Noack bij de orgelmakerij. In 1998 werd het bedrijf verplaatst naar het voormalige gemeentehuis van Finsterwolde. In 1999 stapte Veger uit de zaak en ging Van der Putten alleen verder. Na een ernstig auto-ongeluk in 2002 kon hij na revalidatie de dagelijkse leiding van het bedrijf echter niet meer hervatten. Dat deed toen Ingrid Noack, die in 2006 directeur werd. In 1997 was Harm Dieder Kirschner in het Oostfriese Weener een eigen orgelmakerij begonnen; in 2007 verhuisde dit bedrijf naar Stapelmoor, waar het echtpaar Kirschner-Noack een oude boerderij omvormde tot orgelwerkplaats. Eind 2015 werd de reeds jarenlange samenwerking tussen Orgelmakerij Van der Putten met Kirschner bestendigd in het overbrengen van de werkplaats van Van der Putten van Finsterwolde naar Stapelmoor. In hetzelfde jaar 2015 eindigde een gedeeltelijke samenwerking met Mense Ruiter Orgelmakers die in 2005 was begonnen.

Winold, uit wat voor nest kom je?

“Ik kom uit een vrijzinnig hervormde familie. Wij moesten niet per se naar de kerk, maar mochten als we daar zin in hadden. Ik ben in 1950 in Diepenveen geboren, een dorp vlak bij Deventer. Mijn middelbare school heb ik in Deventer doorgemaakt, eerst op het gymnasium, maar na de derde klas ben ik naar de HBS overgestapt. In 1969 heb ik daar eindexamen in de richting HBS-B gedaan. Omdat ik wel geïnteresseerd was in religie, heb ik mij bij een jongerengroep aangemeld die over de oecumene nadacht. Na mijn examen besloot ik theologie in Groningen te gaan studeren. Omdat ik geen gymnasium afgerond had, moest ik eerst een colloquium Grieks en Latijn halen. Dit kostte me twee jaar, daarna mocht ik met de werkelijke studie beginnen. Die viel mij echter erg tegen, daarom veranderde ik van studierichting. Ik schreef me in voor kunstgeschiedenis. In deze periode heb ik mijn huidige echtgenote Annetje Verkouw leren kennen. Zij studeerde klavecimbel na haar piano-opleiding aan het Groninger conservatorium. Thuis vond ik het aardig om met haar spinet bezig te zijn, plectra repareren en stemmen. Via een medestudent van haar, Jankees Braaksma, kwam ik op het idee om verder in de instrumentbouw te gaan.

◀ Winold van der Putten, in de gang van zijn huis in Winschoten naast het ingelijste ontwerp van het orgel voor de Driestar in Gouda. Het instrument werd echter niet volgens dit ontwerp gerealiseerd, omdat de architect die het schoolgebouw ontwierp een reactie uitte bij het zien ervan: “Ik vind dat dit ontwerp een te hoog Efteling-gehalte heeft.” Op aanraden van de contactpersoon van de school, Jaap den Hertog, kreeg Van der Putten samenwerking met de binnenhuisarchitect Wim S. Ros uit Maartensdijk. Met hem kon een asymmetrisch nieuw front-ontwerp gerealiseerd worden.

Dirk Molenaar

Bader/Timpe-orgel Zutphen

klinkt weer ontspannen

In de Walburgiskerk in Zutphen werd op woensdag 25 juni het Bader/Timpe-orgel in gebruik genomen na een restauratie die werd uitgevoerd door de firma Reil. Dertig jaar na de vorige restauratie, door dezelfde firma, was opnieuw herstelwerk noodzakelijk, vooral vanwege loodcorrosie aan de metalen pijpen en conducten.

Tekst & fotografie: Dick Sanderman

De Westfaalse orgelmaker Hans Henrick Bader bouwde het Zutphense orgel tussen 1637 en 1643. Het tweeklaviers orgel bezat vermoedelijk 25 stemmen. Bader onderhield het orgel tot 1659. In 1677 plaatste Jan Spolting een nieuwe Vox Humana. Werkzaamheden door Joost Derk Jalinck en Gustav Schilling in de achttiende eeuw beperkten zich vooral tot regulier onderhoud. Veel ingrijpender was de restauratie van 1813-1815 door Johannes Wilhelmus

Timpe. Hij verplaatste het orgel naar het koor, voegde een Bovenwerk toe als derde manueel en vernieuwde de windladen. De dispositie van de aanwezige werken werd gewijzigd, ook werd de klaviatuur vernieuwd. In 1906 werd het orgel opnieuw verplaatst, nu naar de westzijde, in het kader van een kerkrestauratie met Pierre Cuypers als architect. De orgelmakers J.C. Sanders en G. Spit vervingen bij die verplaatsing ook de tongwerken.

Bij de omvangrijke restauratie van 1993-1996 door de firma Reil werd het concept-Timpe geoptimaliseerd. De hoofdkas werd minder diep gemaakt, de windladen van het Hoofdwerk werden vernieuwd, evenals een deel van de mechanieken. Het meeste Timpe-pijpwerk kreeg een plek op het Bovenwerk. Het Hoofdwerk en het Rugpositief bestaan grotendeels uit pijpwerk van Bader, zo'n 870 pijpen in totaal. Ook in het Pedaal is Bader-materiaal aanwezig, met name in de Prestanten.

Het Flentrop-orgel in de Grote Kerk te Wageningen.

Een feestje voor een 70-jarige

'Flow' is een ingeburgerd leenwoord met verschillende betekenissen. Die drukken vooral iets positiefs uit. Zo wordt 'flow' in de psychologie omschreven als de mentale toestand waarmee iemand in staat van opperste concentratie is en daardoor volledig opgaat in de activiteit of handeling die hij uitvoert. In de muziek duidt het begrip op het doorgaande ritme dat de jazz en de afrobeat kenmerkt.

Tekst: Bert Wisgerhof Fotografie: Jan Smelik

In Wageningen is FLOW sinds 2023 de naam van de stichting Flentrop Orgel Wageningen. Dat orgel is – zoals bekend – een markant instrument van D.A. Flentrop uit de wederopbouwtijd, de evenknie van het iets oudere orgel in Doetinchem. FLOW werd opgericht door de organist Gonny van der Maten, ingezetene van de stad. Doelstelling van FLOW is om de Grote Kerk en het (rijks)monumentale orgel onder de aandacht te brengen door het organiseren van evenementen en concerten. Naast geijkte paden als traditionele soloconcerten worden ook nieuwe

wegen ingeslagen: samenwerking met andere kunst disciplines als poëzie, film, dans, jazz en beeldende kunst. Ook het wekken van de belangstelling van kinderen hoort daarbij.

De Protestantse Gemeente heeft In 2017 de kerk overgedragen aan de Stichting Oude Gelderse Kerken, maar blijft sindsdien het gebouw gebruiken.

Vijfgangenmenu

Het 70-jarig bestaan van het Flentrop-orgel vormde de aanleiding voor FLOW om op 5 juli eens behoorlijk uit te pakken met een

feestje, dat "een unieke kans om het orgel te beleven zoals je dat nog nooit eerder hebt gedaan" werd genoemd. Het menu van het feest was uit maar liefst vijf gangen samengesteld.

Als voorgerecht herhaalde Gonny van der Maten het programma dat in 1955 de toenmalige organist Bé Hollander bij de ingebruikneming speelde. Toen en nu weer klonk muziek van Hindemith (*Sonate I*) en Bach (*BWV 541*).

Heel nuttig is het om bij zo'n feest te reflecteren over de vraag waarom FLOW op aarde is. Daartoe diende het tweede deel,

Deze rubriek is bedoeld voor orgelconcerten, al of niet met medewerking van solisten en/of koor.

Opgave: per e-mail aan Adrie van Manen, concerten.orgelvriend@gmail.com. De deadlines vindt u op de colofonpagina.

Kosten plaatsing: € 2,50 per concert. Het verschuldigde bedrag dient na bevestiging te worden overgemaakt naar NL57 INGB 0663 1548 20 t.n.v. Stichting De Orgelvriend, met vermelding van de concertplaats.

ALKMAAR

Grote of Sint-Laurenskerk, 20.15 u

10 sep Pieter van Dijk en Frank van Wijk, verzoekprogramma

Kapelkerk

27 aug 20.15 u Frank van Wijk
29 aug 11.00 u Leendert Verduijn
5 sep 11.00 u Erik Jan Eradus
12 sep 11.00 u Gerard Poel
19 sep 11.00 u Anno Bos
26 sep 11.00 u Bart Vervaat

ALPHEN AAN DEN RIJN

Adventskerk

30 aug 12.30 u Corinthe van Nieuwkoop
5 sep 20.00 u Ben van Oosten
6 sept 12.30 u Simon Stelling
6 sept 16.00 u Simon Stelling, m.m.v. Martine Straesser (mezzo-sopraan)
13 sept 12.30 u Simon Stelling, m.m.v. Sanne de Jongh (fluit) en Theo-Hans Kuijvenhoven (hobo)
13 sept 16.00 u Simon Stelling, m.m.v. Alphense musici

AMERSFOORT

Sint-Joriskerk

27 aug 20.00 u Gerrit Christiaan de Gier
3 sep 20.00 u Francesca Ajossa
10 sep 20.00 u André van Vliet
17 sep 20.00 u Rien Donkersloot, verzoekprogramma
20 sep 11.00 u Orgelconcours op koororgel

AMSTERDAM

De Duif, 16.00 u

31 aug Wim Dijkstra
Nieuwe Kerk, 20.00 u
26 aug Bernard Winsemius
9 sep Adriaan Hoek
Noorderkerk, 12.30 u
13 sep Arthur Koopman, lunchconcert
Ronde Lutherse Kerk, 16.00 u
7 sep Wim Dijkstra en Emmy Storms
Westerkerk, 13.00 u
6 sep 'Orgelsprint met orgeltalenten': Wibren Jonkers, Albèrt Driessen, Maarten Wilmink, David Strijbis en Jan Hogendoorn

BARNEVELD

Emmaüskerk, 20.00 u

6 sep Evert van de Veen, Bach-programma

BEDUM

Goede Herderkerk, 19.30 u

20 sep Gerwin van der Plaats

BERKEL EN RODENRIJS

Dorpskerk, 20.00 u

19 sep Arjan Breukhoven en Matthijs Breukhoven, m.m.v. Nelline van Liere (blokfluit)
3 okt Arjan Breukhoven, 'The Last Night of the Proms'

BOLSWARD

Martinikerk

2 sep 20.00 u Martin Mans

BRIELLE

Catharijnekijk

30 aug 16.00 u Jan Hogendoorn
1 sep 20.15 u Rien Donkersloot
8 sep 20.15 u Geerten Liefing
15 sep 20.15 u Maurits Bunt, m.m.v. Harold Bunt (gamba)
22 sep 20.15 u Hayo Boerema

BUSSUM

Koepelkerk, 15.00 u

13 sep Jos Moeke

CULEMBORG

Grote of Barbarakerk, 20.15 u

19 sep Rien Donkersloot

DALEN

Dorpskerk

20 sep 10.00 u Erwin Wiersinga, start orgeltocht Drenthe, vervolg Sleen - Dorpskerk, vervolg Zweeloo - Zweelerkerk, vervolg Oosterhesselen - Hervormde Kerk
28 sep 16.00 u Simon Bouma, m.m.v. Judith Oost (cello), 'O CIELO'

DELFT

Maria van Jessekerk

7 sep 15.00 u Ines Maidre (Estland/Noorwegen)
27 sep 20.00 u Petra Veenswijk, m.m.v. Antonia Dunjko (sopraan), 'Nacht van Bach'

DEN HAAG

Grote Kerk, 20.15 u

23 sep Francesca Ajossa
25 sep Gabriele Agrimonti
27 sep Ben van Oosten
Noorderkerk, 15.30 u
27 sep Aarnoud de Groen